

På togt med Fregatten »Niels Ebbesen«

Af Arne Rasmussen

Arne Rasmussen har i mange år været formand for Lokalthistorisk Arkiv i Tommerup. I den egenskab har han været behjælpelig med at finde lokalhistoriske artikler. I dette jubilæumsnummer af »Jul i Tommerup« har vi ladet ham selv føre pennen, hvilket har udmøntet sig i en artikel om hans togt med fregatten Niels Ebbesen i 1951.

Om min tid ved flåden

På sessionen i foråret 1949 blev jeg indskrevet til det letmotoriserede artilleri, men til min store overraskelse blev jeg i stedet for indkaldt til flåden og indkaldelsesdatoen blev den 11.10.1950 kl. 10.00 på Holmen.

For at møde til tiden måtte jeg rejse til København dagen før. Sammen med flere andre indkaldte overnattede jeg på soldaterhjemmet i Gothersgade. Vi mødte på Holmen i god tid. Her fik vi udleveret beklædning og andet grej. Vi kom i »Trøjen« og blev sendt med overdækkede lastbiler, siddende på køjesækkene til Arresødal-lejren ved Frederiksværk, hvor vi skulle tilbringe vores rekruttid, der kun var på 2 måneder.

De to måneder gik med eksersits, march, løb, gymnastik, skydning og roning. Vi opholdt os og sov i kæmpe barakker til et kompani, 120 mand i et rum, der blev opvarmet med tre kakkelovne. Vi spiste i Herregården Arresødals gamle kostald, en hyggelig bygning med stråtag, hvor

jeg for første gang oplevede cafeteria-rincippet, hvor vi tog en bakke og tallerken og defilerede forbi madgryderne og fik vores portion øst op.

Efter de 2 måneders rekruttid blev soldaterne sendt rundt til flådens skibe eller til vagtopgaver på Holmen eller andre af marinens stationer. Ud af de 720 rekrutter blev 50 udtaget til at komme på konstabelskole i 2 måneder. Efter de 2 måneder blev 25 sorteret fra og jeg var én af dem. Jeg blé på Arresødal-lejren og gik som disponibel og fik tiden til at gå ved bl.a. at samle papir på en kæp med et søm i enden. Det var lidt træls, men efter ca. 14 dage blev vi sendt til Holmen til klargøring af torpedobåden »Bille«, der skulle bruges som øvelsesskib for det mandskab, der senere skulle med Kongeskibet »Dannebrog«.

Jeg ville gerne opleve noget mere og søgte derfor om at komme med der, ligesom jeg lagde billet ind på hospitalsskibet »Jutlandia« der var hospital for de sårede i Korea-krigen og på Fregatten Galathea, der var på vej jorden rundt som dybhavsundersøgelsesskib, men ingen af dem kunne bruge en »fodermester«.

Mine anstrengelser kronedes dog med held, idet jeg den 30. april fik besked på at pakke min køjesæk og gå ombord på Fregatten Niels Ebbesen. Her manglede man en kokkegast. »Niels Ebbesen«, var skoleskib for mathelever, med en værnepligtig besætning på ialt 159 mand.

Vi var 3 kokkegaste, der skulle lave alt det grove i kabyssen, såsom at skrælle

kartofler og vaske gryder m.m.. Den 1. maj afgik N.E. til en øvelse med ubåde og torpedobåde i Hammervandet nord for Bornholm, det blæste kraftigt, jeg blev godt søsyg og min debut som kokkegast blev afbrudt af mange ture til rælingen for at ofre til havguderne. Efter 3 dage i kabyssen blev der en plads ledig i kvartermestermessen. Den tidligere messegast havde ved et besøg på Christiansø optrådt temmelig uheldigt for øjnene af et polsk skoleskib og var derfor blevet sendt til København. Vi var 2 messegaster til at opvarte 12 kvartermestre, dække bord, servere, vaske op og holde rent i messen. Det var en loppetjans, hvor jeg arbejdede resten af militærtjenesten. Jeg fik ingen egentlig oplæring, kun af kollegaen, der var frisør og havde været ombord i en måneds tid.

Niels Ebbesens sommertogt gik til Færøerne og Grønland

Vi ankom til København den 12. maj for at proviantere og klargøre skibet til Grønlands-turen. Jeg fik bevilliget en kort orlov fra lørdag eftermiddag til søndag aften. Mor og far skulle have sølvbryllup den 28. maj, af den grund ville jeg gerne hjem en tur. Jeg kom med toget, der ankom til Odense kl. 0.30. Der var ingen bus, så jeg gik mod Blommenslyst i håb om at kunne få en kørelejlighed. Det fik jeg fra Blommenlyst til Skallebølle. Derfra gik jeg så hjem. Men jeg nød den tur, vi havde været på havet i 14 dage og ikke oplevet foråret. Det kom jeg til, det var en lun forårsnat,

Niels Ebbesen i Amsterdam.

det havde lige regnet og de lyse nætter var netop begyndt og det duftede af forår. (På »Niels Ebbesen« var det duften af mad og dieselolie, der var dominerende).

Den 15. maj afgang vi fra København kl. 01.00 om natten. Vi havde følge af tre torpedobåde, der skulle med på øvelse vest for Norge.

16. maj aften havde vi øvelse med norske ubåde og danske motortorpedobåde fra kl. 22.00 til 24.00 under »klart skib«, d.v.s. at alle var på deres poster, min post var ved sygelukafet. Efter afblæsning kl. 24.00 fik alle serveret cacao. Vejret havde hele dagen været stille med solskin og en flot udsigt ind over de sneklædte norske fjelde. Vi havde haft travlt med at ordne toldfri varer. Her var billige cigaretter til 60 øre for 20 stk., Ananas på dåse, frottehåndklæder, her var chokolade i lange baner og sågar 3B piber til 10 kr., (dagslønnen var kr. 2,80), altsammen varer der i Danmark enten var stærkt rationeret eller slet ikke var kommet frem efter krigen. 18. maj kort efter at Norge var ude af syne, så vi en flok delfiner, et meget flot syn. Efter nogle timers sejlsads passerede vi Shetlandsøerne. Om aftenen ved køjetid blev der pebet (i bådsmandspibe) brandrulle, alle troede, at det var en øvelse, men det viste sig, at der var ild i nogle trækasser, der stod på broen, men ilden blev slukket hurtigt og alarmer blev afblæst. Måske var det alligevel øvelse, men alvoren gik op for os.

Som nævnt var jeg i kvartermestermessen, og vi fik her en rigtig god kost og pudsigt nok fik vi to messegaster lov til eller besked på at tage først af fadet, men spiste dog i stirridset (anretter- værelse). En uges middagsretter kunne se ud som f.eks:

Mandag	Medister og frugtsuppe
Tirsdag	Gul sagesuppe og rødspætter
Onsdag	Æblesuppe og stegt lever
Torsdag	Hvidkålssuppe og pandekager
Fredag	Gullash og abrikoser
Lørdag	Kalvesteg og sydfrugter
Søndag	Flæskesteg og citronfromage

Storm ved Kap Farvel.

Parti fra Godhåbfjorden.

Den 19. maj om morgenen ankom vi til Thorshavn uden den helt store modtagelse. På det tidspunkt var danske krigsskibe ikke særligt populære på de kanter. Der var en ret stor trang til løsrivelse efter krigen, hvor Færøerne under den engelske besættelse havde følt, at de havde meget mere selvstyre end tidligere.

Dagen efter var vi på udflugt til Kirkebø, for at se den gamle domkirkeruin og den meget velholdte bispegård fra 1540. Om aftenen så vi film på sømandshjemmet og fik bagefter chokolade og kaffe.

21. maj gik turen mod Grønland, der var søgang, men jeg havde nu vænnet mig til søen og kunne følge med skibets bevægelser.

»Niels Ebbesen« var ca. 90 meter lang og der var op til 200 m mellem bølgerne. Atlanterhavet er stort og dagene var lange. 4 dage med 25 timer i døgnet på grund af tidsforskellen.

25. maj var vi syd for Kap Farvel. Vi vågnede om morgenen i stærk søgang, trods det dækkede vi morgenbord som sædvanlig, men kl. 8.00 gik vi op paa siden af vinden, da væltede bordet med kaffe brød og porcelain og kvartermestre rundt imellem hinanden. Kursen blev igen lagt op mod vinden, indtil vi kom længere op i Davidsstrædet og vinden var løjet lidt af. Jeg sendte radiotelegram hjem til Fars og Mors sølvbryllupsfest, og hørte at i Danmark var det flot vejr med strålende solskin. Jeg skrev i dagbogen: »tænker meget paa dem derhjemme, med festlighederne i det gode vejr, mens jeg ruller rundt i 15 m høje bølger og 5 gr. varme«. Uvejret nåede desværre Danmark lige netop på sølvbryllupsdagen, hvor det stormede og regnede hele dagen. Mit telegram blev desværre kasseret, jeg havde skrevet: »vi befinder os i Davidsstrædet paa vej til Godthaab«. På grund af Koreakrigen måtte jeg ikke afsløre »Niels Ebbesens« position, så jeg maatte skrive telegrammet om. D. 26. maj sejlede vi hele dagen i Davidsstrædet med Grønlands sne og isklædte bjerge om styrbord

og mange isbjerge om bagbord, isbjergene blev iøvrigt brugt som skydeskive i en øvelsesskydning med kanoner.

Om aftenen gik vi ind til Godthaab og fik en meget festlig modtagelse. På mange huse var folk kravlet op på tagene for at vinke og byde velkommen. Næste dag søndag d. 27. maj blev der afholdt gudstjeneste ombord ved pastor Tanning, der var værnepligtig teolog og gjorde tjeneste paa Niels Ebbesen. Næsten hele besætningen og et par gæster deltog i gudstjenesten, der sluttede med at chefen, kommandørkaptajn Mynter, udtalte et »Gud bevare Danmark«, dette gentog alle i kor.

Om eftermiddagen var der landlov, og jeg var med paa opdagelse i Godthaab, Grønlands hovedstad, der paa det tidspunkt ikke fyldte mere end en mindre dansk stationsby. Alle bygninger var af træ og lå meget spredt. Der var to forretninger, en købmandsforretning under Kongelige Grønlandske Handel og en bager, desuden en kirke, en skole og et seminarium.

D. 31. gik turen videre nordpaa mod den nordlige polarkreds og følgende bekendtgørelse blev slået op:

»Til det gode skib Niels Ebbesen, fra havenes behersker Neptunus Rex!

Da det er kommet os til kundskab, at det gode skib støvner mod polarkredsen og eftersom vor kurer har meddelt os, at der findes en del elendige jordiske, som ej er holdt udi dåben vil følgende være at tage til efterretning ombord. Chefen vil have at nedsende dåbsattester til klargøring, ligesom han vil have at forberede dåbshandling paa samme dag udi året 1951. Hans kongelige majestæt vil med følge ankomme, når solen er i en passende vinkel, så den ej udtørre hans majestæts gælder. Givet under vort kongelige segl Neptunus Rex.«

Om aftenen kl. 20.00 da vi netop havde passeret polarkredsen, ankom Kong Neptun med sit følge og dåbshandlingen kunne begynde. Alle der ikke havde været over linien før blev døbt. Først kom man til badskæreren, der undersøgte de

Kong Neptun ankommer.

udvortes dele. Alle blev smurt ind i sæbeskum og blev raget med en 50 cm lang barberkniv, dernæst gik turen til doctoren der undersøgte de indvortes dele og det viste sig at alle havde slam på tungen og måtte have en indsprøjtning i munden med en meget meget skrap væske, der smagte af petroleum og blev spyttet ud igen hurtigst muligt, og saa var man klar til selve dåben, hvor biskoppen tog hver enkelt i nakken og dypede hovedet i en balje med saltvand og isklumper og endelig kunne man faa sin dåbsattest. Jeg blev døbt, »Siuraq«, hvilket betyder »den der besejrer bjergene«. Efter højtideligheden blev der serveret cacao og æbleskiver og punch.

Turen gik nu videre til Holsteinsborg, hvortil vi ankom d. 3. juni. Det var helt stille vejr og solskin og der mødte os et meget flot syn, da vi kom ind i fjorden. Smaa træhuse i forskellige farver laa spredt i bygden og op ad fjeldet, hvor der endnu laa meget sne. Mindre smukt

Biskoppen foretager Polardåben.

var synet, når vi kom tættere paa, men befolkningen var tilsyneladende glade og ubekymrede. Jeg besøgte et ældre ægtepar i et af de smaa huse, hvor jeg købte en tupilak, en siddende mand skåret ud i hvalrostand. Under opholdet her var der arrangeret bryllup ombord paa Niels Ebbesen. Orlogskaptajn Stærmosen, der var stationeret i Holsteinsborg og hans forlovede blev af pastor Tanning ægteviet paa agterdækket.

D. 4. juni gik det atter sydpaa og efter endnu et besøg i Godthaab skulle vi ind til den amerikanske base i Grønnedal for at tanke olie. Vi gjorde en dags ophold her og var sammen med de amerikanske marinesoldater. En af dem, en ung bankmand fra Pennsylvania, brevvekslede jeg med en årrække.

Et amerikansk landgangsfartøj sejlede os ind i bunden af Arsukfjorden for at se en isbræ. Man fik fornemmelsen af hvordan indlandsisen pressede isen ud i fjorden til kælvning, men vi oplevede dog ingen »fødsel«.

D. 8. juni gik turen igen hjemad. Efter otte døgn sejlads fik vi d. 16. »Kronborg om styrbord« og kunne igen opleve at se træer og grønne marker og inden aften lagde vi til kaj i København.

Herefter havde vi to døgn til indtagning af proviant og klargøring til en stor Atlantpagtøvelse i den engelske kanal. Vi afgik fra København. d. 18. juni kl. 20.30 sydpaa gennem Øresund og Østersøen til Kielerkanalen som vi sejlede igennem næste formiddag. En ualmindelig flot tur og meget speciel.

Vi kom igennem byerne Kiel og Rendsborg passerede flere landsbyer, et par herregårde og mange broer, som fregatten kun lige kunne gaa under og ude i vest det flade marskland med græssende kreaturer, et skønt modstykke til det store Atlanterhav.

D. 21. ankom vi til Portsmouth hvor alle

deltagerne i øvelsen skulle samles. Vi fyldte ikke meget. »Niels Ebbesens« mast kunne lige gaa under de amerikanske hangarskibes dæk.

Vi havde et par døgn ophold i Portsmouth, hvor vi fik lov at se byen, der var meget hårdt ramt af verdenskrigen. En masse bygninger lå endnu i ruiner; ja, hele byen bar præg af de tyske bombardementer; men i havnen lå museumskibet »Victory«, admiral Nelsons slagskib, fuldstændig intakt, Vi var ombord for at se det meget imponerende bygningsværk.

D. 24. skulle øvelsen løbe af stabelen. Der var deltagere fra Norge, Holland, Belgien, Frankrig, England, U.S.A. og Danmark, ialt 85 enheder. Vi gik fra Portsmouth om aftenen kl. 20.00. Kl. 0.10 startede øvelsen, men allerede kl. 0.30 blev vi sendt ud af »krigen« af en hollandsk torpedo. Øvelsen blev afblæst kl. 03.00.

Efter øvelsen var vi inviteret på venskabsbesøg i Amsterdam fra d. 29. juni til d. 4. juli og lå indtil da for anker paa Doggerbankerne, et meget trafikeret farvand, alle der kom forbi kippede med flaget og vinkede til os, så vi fik store forventninger til besøget i Amsterdam og vi blev ikke skuffet. Vi fik en meget fin velkomst af byens honoratiors. Vi blev sejlet rundt i Amsterdams kanaler i turistbaade og fik fortalt byens historie. Vi fik gratis adgang til den zoologiske have og museer og

Pastor Bramming får en torsk på krogen.

sporveje m.m. og fik en bustur ud i landet til den lille fiskerby Volendam, hvor alle gik i nationaldragt.

Efter fem dage i Holland gik turen op igennem Nordsøen, Vesterhavet, og Skagerak til Frederikshavn hvor vi blev weekenden over. Undervejs fik vi besked på, at vi endnu en gang skulle til Grønland. Denne gang skulle vi have mandskab med til at overtage den amerikanske base i Grønnedal. Men først 14 dages ophold i København heri en uges orlov inden vi igen skulle paa havet. D. 30. juli afgik Niels Ebbesen igen fra København med menige, officerer og en del materiale til Grønnedalsbasen. Barakker og inven-

tar efterlod amerikanerne til genbrug. I messen mærkede vi det paa den maade, at der var fem kvartermestre mere at servere for og at kosten blev om muligt endnu bedre, for nu skulle kostpengene bruges op for at undgaa en besværlig deling af et evt. overskud af kostpengene senere. Turen gik denne gang den direkte vej til Grønland tæt paa den lille ø Fair Isle mellem Shetland og Orkney og videre direkte vestpaa mod Kap Farvel, som vi nåede d. 5. august, men vi saa ikke land og det var tæt tåge den sidste del af turen til Grønnedal.

På vej ind i Arsukfjorden lettede tågen pludselig, solen brød frem og ret tæt paa Niels Ebbesen rejste stejle klippevægge sig paa begge sider i maaske 50 meters højde, det var en fantastisk oplevelse.

Vi lagde til ved et amerikansk transportskib og dagen efter d. 8. august skulle overtagelsen af basen finde sted, det skete ved en lille højtidelighed, der blev filmet af »Folk og Værn« og som blev afsluttet med en salut affyret fra Niels Ebbesen. Det var helt stille vejr og hvert kanonskud dannede en røgring, som blev stående til salutten var overstået, vistnok 20 skud og dermed 20 ringe, – også en meget speciel oplevelse.

Vi holdt weekend paa stedet og fik lejlighed til at se kryolitbruddet i Ivigtuut, der ligger i samme fjord. Vi var ogsaa paa fjeldvandring, jeg skulle forsøge at leve op til det navn jeg fik ved polardaaben.

Efter en tur til Godthaab for at aflevere gods og for at proviantere til hjemturen og endnu engang til Grønnedal for at tanke olie kunne vi starte hjemturen d. 16. august. Vi oplevede turens aller flotteste solnedgang. Det var klart vejr og havblik, solen skinnede ind over sydspidsen af Grønland og gik ned mellem isbjerge ude i vest. Alternativet skulle vi opleve et par timer senere.

Mandskabsbanjerne for de menige var paa det nederste dæk i skibets stævn, her spiste man og opholdt sig i fritiden. Om aftenen blev køjesækken pakket ud

Kokke, kokkegaster og Mestergaster.

og hængt op under øverste dæk, det var et rigtig godt sovested og et godt sted at være i høj sø, køjerne hang altid lodret ned. Det var et stolt syn at komme på banjerne efter at de fleste, ca. 50 mand var gået til køjs. Skibets vuggen gjorde, at det så ud, som om køjerne svingede fra side til side. Vi var som sagt gået til køjs i stille vejr, men kl. ca. 01.00 blev jeg vækket af et mægtigt brag. Vi var kommet ind i en af de mange storme der pludselig kan opstå ved Kap Farvel. En kraftig sø ramte ind i skibets stævn og slog et køje op et par meter fra min køje og vandet fossede ind over den gast, der lå nærmest, men han var heldigvis hurtig og fik lukket og sat stormsikring paa. Det var dog en slem forskrækkelse og begyndelsen paa en stiv storm der varede i to døgn hvor al spisning (for dem der var sultne) foregik stående og med fast føde. Paa andendagen var jeg en tur paa broen og fik lov at stå ved roret i kort tid, dog længe nok til at konstatere, hvor svært det var at holde kursen i stormvejr paa Atlanterhavet. Resten af hjemturen foregik i stille vejr, men med

kæmpedønninger efter uvejret, først da vi kom til Vesterhavet faldt vandet til ro. D. 23. august var vi igen i København og der var nu kun 14 dage til hjemsendelsen og soldatertiden var slut. Jeg var heldig at opleve mere end de fleste, for trods det lidt trælse med eksersits, roning, de lange ventetider paa skydebanen og de lange dage paa havet er det alle de store oplevelser jeg husker, oplevelser jeg ikke ville have haft som artillerist. Jeg så blandt andet ogsaa hvordan et skib af den størrelse fungerede som et lille samfund. En stor del af de værnepligtige var naturligvis søfolk, men mange andre erhverv var ogsaa repræsenteret, der var en del maskinfolk, to friserer, to skræddere, to skomagere, tre kokke, flere sygehjælpere, en læge, en præst foruden de professionelle officerer og maskinfolk og en landmand. Der var et ualmindeligt kammeratskab ombord. På de fleste skibe hersker der en pinlig orden. I en nødsituation skal alle kende deres plads og grejet skal være, hvor det skal være, og det var det.

